

TR TÝDENÍK ROZHLAS

V TOMTO ČÍSLE
NESMRTELNÍ
Shakespeare
a Cervantes

www.radioteka.cz

**PETR
JANČÁREK**

**Kdo nemá
strach,
špatně
končí**

č. 16/2016 ■ 30 Kč (předpl. 27 Kč)

■ **STRANA 6**
Radio Wave:
nový kontakt
s posluchači

■ **STRANA 7**
Štěpán Macháček
zaostřuje
na Blízký východ

■ **STRANA 11**
Příběhy
„vysloužilých“
pěstounek

 Český rozhlas

Kdo nemá strach, špatně končí

Režisér, dokumentarista a mimo jiné i pedagog Filozoficko-přírodovědecké fakulty Slezské univerzity v Opavě Petr Jančárek patří mezi filmaře, kteří by o své práci mohli vyprávět dlouhé hodiny. Točili dokumenty z válek a má za sebou řadu zajímavých zkušeností z různých oblastí dokumentaristiky. Spolupracoval s novinářskou agenturou Epicentrum, podílel se na vzniku organizace Člověk v tísni, získal Cenu Ferdinanda Peroutky a další ocenění. Působil jako redaktor a režisér v České televizi, s níž nadále spolupracuje. A také byl osobním filmařem Václava Havla v posledních třech letech jeho života.

Původní profesí jste stavební inženýr. Jaká byla vaše cesta k povolání režiséra?

Komunistická moc mě neshledala hodným studia, takže jsem se místo střední školy učil panelářem. Ale jako správný teenager jsem v té době byl také umělcem, obdivoval prokleté básníky, surrealistické malíře a poslouchal bigbeat na zahraničním rádiu. Naštěstí jsem se kromě toho potkal s lidmi z filmového kroužku Gymnázia Nad Štolou a napadlo mě natočit na 8mm film slavné Apollinairovo Pásmo. Bylo to čistě amatérské, ale měl jsem přesnou představu, hledal záběry, skládal je k sobě a postupně zjišťoval, že jsem vlastně režisér. Pokračovali jsme drze několika hranými filmy, což bylo úžasně osvobozující a skýtalo možnosti alespoň nějak vzdorovat komunistickému režimu, který nás obklopoval.

Proč jste se tedy ocitl na technice, když vás to táhlo k filmu?

KSČ vláda dala a já byl vděčný, že jsem se s pomocí přátel dostal alespoň na Stavební fakultu ČVUT. Při studiu jsem pak začal točit výukové filmy o vodním hospodářství a přehradách. Hodně jsem se při tom naučil a zpětně vidím, že technika nebyla vůbec špatný obor. Naopak, v mé rozvířlosti mi dala alespoň nějaký řád a poznatek, že věci se musí uchopit nejen citově, ale i prakticky. Po revoluci jsem brzy dostal nabídku z Československé televize a začal točit vlastní dokumenty.

Byl jste u vzniku humanitární organizace Člověk v tísni, spolupracoval jste s novinářskou agenturou Epicentrum. Co vás lákalo na tématu humanitární pomoci a na válečné novinařiny?

Prvním impulzem byly články v tisku, které psali právě novináři z Epicentra. V televizi jsem navrhl dokument o jejich práci, spojené s humanitární pomocí. Šel jsem se pak do Epicentra představit a vlastně už jsem nikdy neoděšel. Za pár týdnů jsem pak poprvé jel točit do války, vezli jsme tehdy po vlastní ose sanitky pro nemocnice na území tehdejšího balkánského konfliktu. Byla a pořád to je neuvěřitelně zajímavá, vzrušující a dobrodružná záležitost, spojená pro mě nejen s filmařinou, ale i s dobrým pocitem, že umíme někomu ulehčit jeho těžký osud.

Foto Tomáš Kodhanský

„Témata často přicházejí sama nebo je přináší dějiny“

Později jste odešel na volnou nohu a navštívil řadu „horkých“ míst planety. Do jakých oblastí vás dokumentaristika zavedla?

Další mise byla do Čechy, kam jsme vezli léky a chirurgické nástroje v době první československé války. Pak jsme začali v dramaturgii Karla Hyníe točit pro ČT seriál o problematice místech světa, přišly další cesty na Balkán, pak Libanon, Izrael, Peru, Kuba, Hongkong. A hlavně Rusko, kde jsme se zakladateli Epicentra Jaromírem Štětinou a Petrou Procházkovou působili dlouhodobě.

Měl jste někdy při vašich filmařských cestách strach?

Ti, kdo nemají strach, brzy a špatně končí. Nebezpečí se nedá eliminovat, dá se jen snižovat rozumným přístupem, dá se mu více nebo méně čelit. Riziko patří k životu a vystavují se mu nejen váleční

sebou ručit za to, že se všechny prostředky racionálně využijí. Na to jsem docela obyčejně pyšný.

Vaší asi nejexotičtější cestou byla nedávná plavba k Hornovému mysu. Jak vnímáte výpravy, kde sice nechrání nebezpečí jako ve válečných konfliktech, ale přesto v nich nechybí dobrodružství?

Kamarád Mirek Váša, který nejryzejším způsobem podporuje mé filmařské aktivity, mě seznámil se zakladatelem české vědecké antarktické stanice profesorem Pavlem Proškem. A s ním jsme se k Hornovému mysu dostali při akci Českého antarktického nadačního fondu, tři týdny jsme tehdy pluli na dvacetimetrové plachtetnici Selma směrem z Atlantiku do Pacifiku. Dokonce teď díky tomu mohu v přístavních krčmách večer s jednou nohou na stole, což je dovoleno právě jen těm, kdo pod plachtami obepluli Hornův mys, jak praví staré námořnické pravidlo. Ale točím například také se skupinou českých potápěčů, vedenou instruktorem Zdeňkem Partynglem a historikem Borísem Golem. Vznikly například tři hodinové filmy o osudech námořníků českého a moravského původu v bojích první světové války.

Vaše filmy jsou velmi různorodé – jednou s potápěči mapujete osudy českých námořníků, pak se zabýváte Parkinsonovou chorobou nebo se obsáhle věnujete holocaustu... Jak vlastně hledáte témata?

Nesnásím děláni tušých čar za minulostí, baví mě zkoumat, jak jsme se chovali a jak se chováme jako národ i jako jednotlivci. Jsem strašně zvědavý, mluvím s lidmi různých profesí a osudů, témata pak často přicházejí sama nebo je takřkajíc přináší dějiny – jako

V organizaci Člověk v tísni působíte i nadále. Jak se její činnost proměnila od počátků do současnosti?

Z původně sedmičlenného týmu dobrovolníků se stala obecně prospěšná společnost s asi osmi sty zaměstnanci, postupně jsme začali působit nejen v zahraničí, ale i doma v ČR, přibyla jiná témata než čistě humanitární. Z řady desetitisíců korun jsme se dostali v roce 2015 na pomoc v celkové hodnotě přes 1,4 miliardy. Ale krédo „pomoci a zároveň přinést svědectví“ se nezměnilo stejně jako zásada být osobně na místě a podrobně zjišťovat, co je opravdu nezbytné, snaha chovat se k velkým i malým donátorům stejně seriózně a sami

jak často přicházejí sama nebo je takřkajíc přináší dějiny – jako když jsme s Epicentrem v roce 1997 točili dokument o navracení Hongkongu Číně po stu letech britské nadvlády. Šlo o důležité dějinný moment, kdy Britové symbolicky i prakticky ukončili koloniální éru lidstva. Je tragické, že třeba Rusové dosud nepochopili, že už není možné vnucovat svou vůli jiným národům či státům.

Vaše aktivity ale sahají například i do oblasti vážné hudby. Čím vás jako režiséra filmů zaměřených převážně společensko-politicky oslovuje hudba a umění?

ROZHOVOR

Petr Jančárek předvádí pozdrav policistů z filmu Odcházení Václava Havla

Foto: Tomáš Vodňanský

ROZHOVOR

Potřebuji stále nová témata a nové oblasti, to už je něco jako drogová závislost. Točit o umění a o hudbě je navíc velmi osvěžující záležitost. Když se mě proto před pár lety kolegové z České televize zeptali, zda bych nezkusil udělat netradiční dokument o Mezinárodním hudebním festivalu Český Krumlov, okamžitě jsem to bral. Bylo úžasné strávit pár dní ve společnosti umělců, jako jsou třeba Ramón Vargas, José Cura nebo legendární Plácido Domingo, a zároveň sledovat mimořádně náročnou práci organizátorů festivalu, od dramaturgů po nosiče aparatury.

V poslední době se věnujete vedle dokumentů i hrané tvorbě. Nedávno se vysílal v ČT seriál Rozsudek, jehož díly měly sledovanost i přes devět set tisíc diváků. Která z disciplín je pro vás zajímavější?

Některé věci se prostým záznamem skutečnosti nedají vyjádřit. To ale neznamená, že by jedno bylo horší než druhé, jde jen o jiný jazyk, kterým vlastně vyjadřujete totéž. Hrané kusky jsou také zábavné, i když často složitější – máte větší štáb, komplikovanější techniku... Rozsudek se točí podle skutečných soudních případů, takže zase tak daleko od dokumentu není.

Důležitým bodem vaší dokumentaristické dráhy bylo setkání s Václavem Havlem. Jak se člověk stane spolupracovníkem takové osobnosti?

Václava Havla jsme oslovili s prosbou o vyjádření v krátkém videu, kterým by jako někdejší vězeň svědomí podpořil kubánské disidenty. Přišel jsem v dohodnutém termínu do Havlovy kanceláře, přichystal si kameru a mikrofon... a čekal. Dlouho se nic nedělo, až přišla jeho tajemnice s dotazem, kdy už tedy konečně přijdou mí kolegové a kdy začneme točit. Všechny překvapilo, že to hodlám dělat sám, ale stalo se a Václav Havel mi brzy potom nabídl, abych pro něj podobné videopozdravy natáčel pravidelně. Teprve později jsem se dozvěděl, proč ho má jednoduchá metoda zaujala – krátce přede mnou totiž přiletěl z podobného důvodu čtyřčlenný štáb z Ameriky, který poslal Henry Kissinger. V Havlově kanceláři strávil celý den a výsledek byl stejný jako se mnou za půl hodiny. Natočili jsme v dalších letech přes sto takových videopozdravů a já jsem začal postupně patřit k Havlově kanceláři.

Po několika letech spolupráce jste od Václava Havla dostal nabídku stát se jeho „osobním dokumentaristou“. Jak k tomu došlo? Prezidentova spolupracovnice Martina Vidláková napadlo, že by bylo dobré natočit dokumentární sérii,

„Občas mi rvalo srdce, když jsem viděl, jak prezident fyzicky slábně a snaží se to nedat najevo“

která by popsala dosud nezpracované roky Havlova prezidentského působení v době federace. Vznikla tak trilogie Václav Havel, Praha – Hrad, nazvaná podle adresy, na kterou v těch letech prezidentovi přicházely měsíčně tisíce dopisů. To už byl velký projekt a možná i díky této zkušenosti si mě na jaře roku 2009 pan prezident zavola a zeptal se, zda bych nechtěl „natočit zbytek jeho života“. Samozřejmě jsem řekl ano, takové nabídky se neodmítají... Ale nebylo to

rou jsem měl během let, co jsem pro něj pracoval. Sběrný dokument se natáčel podle jím určených pravidel, která zněla: „Co se mě týče, můžete točit všechno, ale musíme se vždycky zeptat ostatních, zda s natáčením souhlasí.“ Nepamatuji si na vyslovený nesouhlas, i když se občas někdo hodně divil, kde všude smí být kamera... Ta spolupráce měla pro mne samozřejmě i hluboký osobní rozměr, občas mi rvalo srdce, když jsem viděl, jak prezident fyzicky slábně a snaží se

snažil o maximální nenápadnost. Moje role byla zůstat pozorovatelem, kterému je sice dopřáno zaznamenávat všechno, ale bez komentáře. Pan prezident svolil, abych ho s kamerou doprovázel, a já se snažil, abych s ním pokud možno jakoby vůbec nebyl, což bylo občas poněkud schizofrenní, ale nakonec jsme vždy udělali maximum možného. Brzy začneme s dokončovacím prací celovečerního dokumentu, který vznikne z takto nasbíraného materiálu. Ukázalo se, že bylo důležité mít časový odstup, ve střihně dennodenně vidím, jak se ty unikátní záběry a jejich význam v čase proměnily, jak zrají jako víno. Doufám, že se nám podaří udělat film ve stylu, který bude odpovídat povaze i významu našeho hlavního hrdiny.

Věnujete se také pedagogické činnosti. Čím vás práce s mladými lidmi obohacuje?

Už léta a s radostí přednáším na Slezské univerzitě v Opavě. Pochopil jsem díky tomu i to, že náš stát opravdu není jenom Praha a že jsem sice projel svět, ale pořádně nepoznal vlastní zemi. Produkujeme na fakultě v Centru multimediální tvorby vlastní filmy, studenti se účastní festivalů, natáčejí i v zahraničí. Doufám, že je svými zkušenostmi a postřehy neotravuju. Snažím se jim zprostředkovat kontakty s praxí, spolupracujeme třeba s ostravským studiem České televize. Beru je na natáčení i do střihně a skvělým bonusem pedagogické práce i to, že člověk kontaktem s mladými lidmi zpomaluje vlastní stárnutí...

■ Mirka Štípková, publicistka

Když filmař vymění kameru za kormidlo...

vždycky jednoduché – musel jsem si přebudovat životní rytmus, abych byl co nejvíce k dispozici, zároveň však začaly neuvěřitelně, nádherně a obohacující roky.

Jaká byla s Václavem Havlem spolupráce?

Byl vždycky naprosto otevřený. Strašně si vážím jeho důvěry, kte-

to nedat najevo, stokrát jsem měl chuť zahodit kameru a jít mu s něčím pomoci. Naštěstí tam většinou byli další pozorní spolupracovníci.

Rozuměl jste si s Václavem Havlem i osobně?

Museli jsme si samozřejmě rozumět, jinak bych u něj nemohl být s kamerou. Ale vždycky jsem se